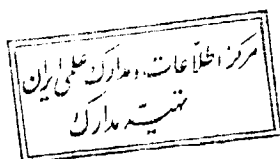

۱۳۷۴ / ۱۰ / ۱۹

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه به منظور اخذ دانشنامه دکتری در رشته مدیریت
(گرایش منابع انسانی و رفتار سازمانی)

موضوع

تبیین الگوی فرهنگ سازمانی براساس ارزشهای
اسلامی در محیط کار و نقش آن بر رضایت شغلی

استادان راهنما:

جناب آقای دکتر عبدالله زندیه (رحمة الله علیه)

جناب آقای دکتر اصغر مشبکی

نگارش:

حسن زارعی متین

زمستان ۱۳۷۴

۴۲۹۸

چکیده پایان نامه

در گذشته نه چندان دور، مدیران در سازمانها به اداره و سرپرستی عواملی مانند نیروی کار، سرمایه، تکنولوژی، مواد اولیه تولید، بازار و مهارت مدیریتی به منظور افزایش کارایی توجه داشتند. اما امروزه دانشمندان علوم مدیریت معتقد هستند که عامل مهمتری نیز وجود دارد که به شکل دهی، هدایت و تقویت عوامل مذکور می پردازد و آن فرهنگ سازمانی است. فرهنگ سازمانی یا به عبارتی مجموعه اعتقادات و ارزشهای نسبتاً ثابت و الگوهای رفتاری که عموماً افراد سازمان پایبند آنها هستند، روی تمام جنبه های سازمان از جمله رفتار فردی، رفتار سازمانی، نگرش کارکنان، خلاقیت و نوآوری، تدوین اهداف، اجرای استراتژیها، انگیزه و تعهد، میزان وفاداری افراد، سخت کوشی، نظم و انضباط و بهره وری تأثیر می گذارد. به همین دلیل دانشمندان مدیریت بیان می دارند که اساسی ترین وظیفه مدیریت، شکل دهی و هدایت ارزشهای اساسی فرهنگ سازمان است. حتی بعضی دانشمندان، عملکرد سازمانی را با دستیابی و حاکم بودن ارزشهای اساسی می سنجند.

محققین به منظور انجام تحقیقات مربوط به فرهنگ سازمانی، در ابتدا به تدوین الگوی فرهنگ سازمانی، پرداخته اند. الگوی فرهنگ سازمانی در هر جامعه، به طور کلی تابع جهان بینی حاکم در جامعه و متکی بر نوعی اعتقاد و ارزیابی در مورد جهان هستی و هدف از خلقت جهان و انسان است. در این تحقیق ضمن شناسایی مفاهیم و موضوعات مربوط به فرهنگ سازمانی، الگوی فرهنگ سازمانی مبنی بر ارزشهای اسلامی در محیط کار با استفاده از منابع مربوط و نظریات استادان شناسایی شده است. در مرحله بعد وضعیت موجود فرهنگ سازمانی در سازمانهای اجرایی کشور با توجه به الگوی مورد نظر، بررسی شده و با وضعیت مطلوب مورد نظر مقایسه شده است. نتایج این مرحله نشان می دهد که بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب در سازمانهای اجرایی کشور تفاوت معنی دار وجود دارد. در مرحله آخر نقش الگوی فرهنگ سازمانی تدوین شده در افزایش رضایت شغلی بررسی شده است. نتایج این مرحله نشان می دهد که در سازمانهایی که از نظر الگوی فرهنگ سازمانی مورد نظر، در وضعیت بهتری قرار دارند، رضایت شغلی بالاتر است.

چیزی که ملت‌ها را می‌سازد فرهنگ صحیح است.

امام خمینی (ره)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	مقدمه
۳	تعریف مسأله
۴	اهمیت موضوع و علت انتخاب آن
۶	هدفهای کلی تحقیق
۶	فرضیات تحقیق
۷	روش انجام تحقیق
۸	مشکلات و تنگناهای تحقیق
۹	تعریف واژه‌ها
۱۰	منابع فصل اول
۱۲	فصل دوم: مبانی نظری فرهنگ
۱۴	تعریف فرهنگ
۱۶	ویژگی‌های عمومی فرهنگ
۱۸	کارکردهای فرهنگ
۲۰	فرهنگ سازمانی
۲۰	سیر تاریخی مطالعه فرهنگ سازمانی
۲۱	تعریف فرهنگ سازمانی
۲۳	پویایی فرهنگ سازمانی
۲۴	کارکردهای فرهنگ سازمانی
۲۵	فرهنگ سازمانی و تعهد

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۷	فرهنگ سازمانی و رضایت شغلی
۲۸	فرهنگ سازمانی و قوی و ضعیف
۲۹	فرهنگ سازمانی و بهره‌وری
۳۳	فرهنگ سالم
۳۵	خرده فرهنگ‌های سازمانی
۳۷	الگوهای اساسی تشریح فرهنگ سازمانی در نظریه‌ها
۳۷	الگوی لیت‌وین و استرینگر
۳۸	الگوی کرت لوین
۳۸	الگوی ویلیام اوچی
۴۱	الگوی پیترز و واترمن
۴۳	الگوی دیگر
۴۷	منابع مربوط به فصل
۵۲	فصل سوم: رضایت شغلی و فرهنگ سازمانی
۵۳	مفهوم نگرش
۵۳	مفهوم رضایت شغلی
۵۴	منابع رضایت شغلی
۵۷	نظام جبران خدمات
۶۲	فرهنگ سازمانی و رضایت شغلی
۶۳	نتایج رضایت شغلی
۶۷	منابع مربوط به فصل

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷۰	فصل چهارم: مدیریت فرهنگ سازمانی
۷۲	مدیریت فرهنگ سازمانی چیست
۷۳	فرآیند مدیریت فرهنگ سازمانی
۷۳	شناسایی فرهنگ موجود سازمانی
۷۵	شناسایی فرهنگ سازمانی مطلوب
۷۶	مقایسه فرهنگ سازمانی موجود با فرهنگ سازمانی مطلوب
۷۷	تغییر و پرورش فرهنگ سازمانی
۸۰	روشهای تغییر و پرورش فرهنگ سازمانی
۸۱	آموزش
۸۲	تغییر افراد
۸۳	توسعه نظام مشارکتی
۸۴	نظام ارزشیابی عملکرد
۸۴	توسعه نظام مدیریت بر مبنای هدف
۸۴	تغییر ساختار و سایر نظامات سازمانی
۸۵	طراحی مشاغل
۸۶	ارزیابی برنامه‌های تغییر و پرورش فرهنگ سازمانی
۸۷	حفظ و حمایت فرهنگ سازمانی
۸۹	تأثیر محیط روی فرآیند مدیریت فرهنگ سازمانی
۹۱	منابع مربوط به فصل
۹۴	فصل پنجم: جهان بینی اسلامی و الگوی فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزشهای اسلامی در محیط کار
۹۷	جهان بینی و جهان بینی اسلامی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۰	واقعیت انسان در جهان بینی اسلامی
۱۰۵	تأثیر جهان بینی اسلامی در شؤون مختلف مدیریت
۱۱۰	الگوی فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزش های اسلامی در محیط کار
۱۱۱	تقوای الهی
۱۱۱	امر به معروف و نهی از منکر
۱۱۲	برگزاری و شرکت در نماز جماعت
۱۱۳	عدالت
۱۱۴	وفای به عهد
۱۱۵	صداقت
۱۱۶	توکل به خدا
۱۱۷	اخلاص
۱۱۷	تعظیم ایام ولادت و شهادت ائمه و رویدادها و مراسم مهم جامعه اسلامی
۱۱۸	شور و مشورت
۱۱۹	هدایت و حمایت مدیریتی
۱۲۱	احساس مسئولیت
۱۲۲	تعاون و همکاری
۱۲۳	سعه صدر
۱۲۴	تعهد به اهداف
۱۲۵	کاردانی و تخصص
۱۲۵	خود - نظارتی
۱۲۷	سخت کوشی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۲۷	روابط صمیمی و دوستانه
۱۲۹	حسن خلق
۱۳۰	نظام تشویق و قدردانی
۱۳۱	خلاقیت و نوآوری
۱۳۳	نظم
۱۳۴	انضباط و حاکم بودن ضوابط
۱۳۵	منابع مربوط به فصل
۱۳۹	فصل ششم: تحقیقاتی میدانی
۱۴۰	مقدمه
۱۴۰	مرحله اول: تکمیل الگوی فرهنگ سازمانی
۱۴۴	مرحله دوم: بررسی وضعیت فرهنگ سازمانی در سازمان‌های اجرایی کشور
۱۵۰	مرحله سوم: بررسی رضایت شغلی و ارتباط آن با فرهنگ سازمانی
۱۵۳	فصل هفتم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۵۴	نتایج
۱۵۷	پیشنهاها

فهرست منابع و مآخذ

۱۵۸	منابع فارسی
۱۵۸	الف: کتاب
۱۶۱	ب: مجله‌ها
۱۶۳	منابع انگلیسی
۱۶۳	الف: کتاب
۱۶۷	ب: مجله‌ها

پیوست‌ها

پیوست شماره یک: پرسشنامه شناسایی و تکمیل عوامل فرهنگ سازمانی براساس ارزشهای اسلامی	۱۶۸
پیوست شماره دو: نحوه اولویت‌بندی عوامل فرهنگ سازمانی براساس جوابهای ارائه شده به پرسشنامه	۱۷۸
پیوست شماره سه: پرسشنامه اولیه سنجش فرهنگ سازمانی سازمانهای اجرایی کشور	۱۸۰
پیوست شماره چهار: بررسی اعتبار و روائی پرسشنامه سنجش فرهنگ سازمانی	۱۹۰
پیوست شماره پنج: پرسشنامه نهایی سنجش فرهنگ سازمانی	۱۹۷
پیوست شماره شش: نتایج بررسی فرهنگ سازمانی سازمانهای اجرایی کشور	۲۰۵
پیوست شماره هفت: پرسشنامه سنجش رضایت شغلی	۲۱۷
پیوست شماره هشت: نتایج بررسی‌های سنجش رضایت شغلی	۲۲۰
چکیده انگلیسی	۲۲۸

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۲	جدول شماره (۲-۱) تعاریف فرهنگ سازمانی
	جدول شماره (۲-۲) ارزشهای فرهنگی در مؤسسات ژاپنی، مؤسسات نوع Z و نوع
۴۰	آمریکایی

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۵	نمودار شماره (۲-۱) ارتباط و نفوذ فرهنگ سازمانی بر بخشهای مختلف سازمان
۳۱	نمودار شماره (۲-۲) ارتباط بین فرهنگ سازمانی و بهره‌وری
۳۴	نمودار شماره (۲-۳) ارتباط بین باورهای راهنما، استراتژی و باورهای روزمره
	نمودار شماره (۳-۱) کل برنامه جبران خدمات که کارفرما برای یک شخص در قبال کار،
۵۹	فراهم می‌کند.
۶۴	نمودار شماره (۳-۲) ارتباط بین عملکرد و رضایت شغلی
۷۴	نمودار شماره (۴-۱) فرآیند مدیریت فرهنگ سازمانی
۸۹	نمودار شماره (۴-۲) ارتباط بین فرهنگ محیط و فرهنگ سازمان
	نمودار شماره (۶-۱) عوامل فرهنگ سازمانی با توجه به ضریب اهمیت آنها در سازمانها
۱۴۳	براساس نظرات خبرگان تحقیق
	نمودار شماره (۶-۲) وضعیت مطلوب و موجود فرهنگ سازمانی، به طور کلی و در تک
۱۴۸	تک سازمانهای مورد بررسی.
	نمودار شماره (۶-۳) وضعیت مطلوب ترسیم شده توسط پاسخ دهندگان براساس الگوی
۱۴۹	فرهنگ سازمانی مورد نظر
۱۵۲	نمودار (۶-۴) مقایسه فرهنگ سازمانی با رضایت شغلی در سازمانهای مورد بررسی

فصل اول

کلیات تحقیق

پروپوز شگاه علوم انسانی ومطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

جوامع و انسانها، در نظامهای اجتماعی دارای اعتقادات، باورها، ارزشها و الگوهای رفتاری عموماً مشترکی هستند که در مجموع، فرهنگ آن جامعه و یا نظام اجتماعی را تشکیل می‌دهد. جوامع با توجه به مبانی فکری و اعتقادی آنها، دارای فرهنگهای متفاوت و مختص بخود هستند و تمام اعمال انسانها به عنوان مهمترین عنصر در جوامع، تحت تأثیر فرهنگی است که به آن خود گرفته‌اند. سازمانها نیز به عنوان یک نظام اجتماعی، بر حسب تعهدات، اهداف، تکنولوژی، ساختار سازمانی و روش اجرایی، دارای فرهنگهای متفاوتی هستند. در پانزده سال گذشته، فرهنگ سازمانی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در رشد و توسعه کشورها شناخته شده است و گروه زیادی از نویسندگان و محققان، به بررسی و شناخت مفهوم و عوامل متشکله فرهنگ سازمانی و نقش آن در رفتار افراد و عملکرد سازمان پرداخته‌اند.

فرهنگ سازمانی که پیوندی نزدیک با فرهنگ عمومی جامعه دارد، پدیده‌ای واقعی و نیرومند است و در پایداری و نظارت بر رفتار افراد نقش اساسی دارد. در فرآیند بهبود و بازسازی سازمان، بخش مهمی از برنامه‌ها به دگرگونی و پرورش فرهنگ سازمانی اختصاص می‌یابد. به طور کلی فرهنگ سازمان بر تمام جنبه‌های سازمان نفوذ دارد و سرچشمه‌ای برای حرکت پویا یا مانعی در راه پیشرفت به شمار می‌آید. به همین دلیل امروزه فرهنگ سازمانی از نظر دانشمندان مدیریت، به عنوان مهمترین موضوع مورد توجه است و تحقیقات زیادی در مورد آن، در کشورهای مختلف در جریان است.

یکی از خصوصیات عمده مطالعات فرهنگ سازمانی، داشتن الگوی فرهنگ سازمانی